

૩૦૦૪

વીજળી વિલાપ.

યાને

સુભારે સાગરાતસો પેસેન્જરોસહિત સ્ટીગર
વેટરના ઉઠે વીજળી દરીઆમાં યુગ
થવાથી દેવાએલી દિવંગીરીનો
ચિતાર.

જૂદા જૂદા ગાયનોમાં
રચીને પ્રગટ કરનાર,
દુર્લભદાસ વિ. શ્યામજી ધ્રુવ.
રહેવારી જામનગરના.

અમદાવાદ—આર્યોદય પ્રેસ.

સર્વ હક્ક કર્તાને સ્વાધીન.

સને ૧૮૮૮.

સંવત ૧૯૪૫.

કિમ્મત સવા આનો.

અર્પણપત્રિકા.

પરમસ્નેહી.

મે. ભગવાનજી રામજી કપટા—

મહારાજાની હુબૂરના મેતા.

આપ દેશીઓને દુઃખીયતા જોઈને હૃદયમાં દયાળુ
લાગણી ધરાવતા આવો છો. દેશમાં યતનતા એકાદ
ભયંકર યનાવથી તમારું દિલ દુખાયા વિના
રહેતું નથી. સ્ટીમર વીજળીને પાયમાલ
કરનારા તોફાનને તો આપે દારિકામાં
જાતે જોયેલું હોવાથી આપના ગન-
માં જે ભારે ખેદ થયો છે
તે ખેદમાંથી જન્મેલું આ
ન્હાનું પુસ્તક હું આપની
નજરે કરું છું.

કર્તી.

પ્રભુપ્રાર્થના.

આશા—પ્રભુમું પ્રભુમું માતૃ કુમારી—એરાગ.

દીનદયાલા, સદગુણુગાત્રી;

આરજ કરે સૌ, પ્રભુ શિરનામી—દીનદયાલા.

ળાગદોપથી, હોય ભરેલા;

ક્ષમા કરો તે, અવિચલધામી—દીનદયાલા.

થયું થવાનું, ભાવિ લખ્યું જે;

ફરી નહિ આવું, કરશે સ્વામી—દીનદયાલા.

જન સુખસાર, જાય વિદેશે;

આપ ભરસે, અંતરજામી—દીનદયાલા.

મેઘ પવન નિધિ, રાખો હૃદમાં;

માગે શાન્તિ, સર્વ પ્રભુમી—દીનદયાલા.

પ્રસ્તાવના.

પેસેન્જરોથી ભરેલી સ્ટીમર વેટરના મુખ્યર્થી સહિસલામત માંડવી પહોંચ્યા પછી માંડવીમાંથી દારિકા, પોરબંદર, વેરાવળ અને મુખ્યના ઉનારોને લઈ કાર્તિક શુદ્ધ ૫ ગુરવારને રોજ દિવસના બાર વાગતે દેવદારિકા આવી રૂપેણબંદર નજીક થોભી હતી. આંહિ ને પેસેન્જરોને ઉતારવાના હતા તેને ઉતારી પાછા ત્યાંથી પોરબંદર, વેરાવળ અને મુખ્યના ૧૮૫ પેસેન્જરોને લઈ રવાના થઈ હતી. આ વખતે દારિકામાં સમુદ્રકિનારે આવેલા જમપુરાની છેલ્લી અ-ગાશીએ યાત્રાગર્યે ગએલા નગરનિવાસી પુરુષરણુ બ્રાહ્મણુ રા. ભગવાનજી રાગજી કપટા, તે સ્ટીમર બંદરમાં દાખલ થઈ તે છેક રવાના થતાંમુધી તેને જોવા બેઠેલા હતા.

૨. ભગવાનજી કહે છે કે, આ વખતે તોફાનની લગારે નિશાની નહોતી. જો કે યોગાસામાં વરસાદ ઓછો પડવાથી આકા-શમાં હવાના ફેરફારને લીધે વરસાદનું વરસવું જેમ સંભવતું હતું, તેમ સમુદ્રમાં કોઈ પણ જગાએ તોફાન થશે એવી દેહેસત પણુ રહેતી હતી. જગતમાં દૈવઈચ્છા બળવાન હોવાથી તેજ દિવસે તો-ફાનની શરૂઆત બપોર પછી થઈ અને તે સાંજસુધીમાં તો ઓ-ટલેસુધી વધી ગયું કે ગને અહિંથી રવાના થએલી સ્ટીમર વીજ-ળીના સંબંધમાં અનેક વિચારો થવા લાગ્યા. આ તોફાને ક્રમેકરીને વેટરનાને પોરબંદર પહોંચતાસુધી સાધારણુ અસર કરી હશે પણુ ત્યાંથી વેરાવળ સુધીમાં તો ખૂબ વધીને તેને બચભરેલી હાલતમાં દારી મૂકી હશે એવો ખ્યાલ મારા મનમાં સહજ થયો હતો; ને તેનો એક પત્ર મેં તેજ દિવસે લખીને તથા જમનગરમાં મારા એક મિ-ત્રને ટપાલદ્વારા રવાના કર્યો હતો. આ આગબોટ કાર્તિક શુદ્ધ

૬ ને શુક્રવારને રોજ અમુક વખતે મુંબઈ પહોંચતી જોઈએ તે નહિ પહોંચવાથી તેની શોધને માટે નીકળેલી નીરા નાગની આગખોટ ક-
ચ્છ તથા કાઠિયાવાડના કોસ્ટા તરફ ફરતી જોઈને કમનસીબ સ્ટીમર
વેટરનાના સંબંધમાં અગાઉથીજ જે ભયભરેલા વિચારો મારા
મનમાં ઘોળાયા કરતા હતા તેને ટેકા મળવાથી હું વધારે ખેદ પા-
મ્યો. હું જ્યારે દારિદ્રાથી હિંદુ આગખોટમાં ખેસી પોરબંદર ગયો
તે ત્યાંથી મછનામાં ખેસી વેરાવળ ઉતર્યો ત્યારે મને જૂદીજ અસર
થઈ; કારણ કે તે વખતે વીજળી યુગ થયાની લોક અજ્ઞતા સાંભ-
ળી હું અત્યંત શોકાતુર થયો હતો.

ઉપર પ્રમાણે રા. ભગવાનજીના મનમાં દુઃખદાયક છાપ પડી
હોય તો તે સ્વાભાવિક છે. કેમકે હરકોઈ જનાવની જેટલી અસર
જોવાથી થાયછે તેટલી અસર સાંભળવાથી થતી નથી. ખુદ વીજળી-
માં જોડેલા પેસેન્જરોને રા. ભગવાનજીએ જાતે જોએલા હોવાથી
તેના નાશનો ત્રાસ તેના હૃદયમાં જાણે એક ભયંકર દેખાવના ચિત્ર
રૂપે ચિતરાઈ જાય તો તેમાં કશી નવાઈ નથી. આ દેખાવનો રા.
ભગવાનજીએ પોતાને જેટલો અનુભવ હતો તેટલા અનુભવસહિત
મારી રૂબરૂ આંખેહુળ વર્ણન કર્યું તેથી મેં તેની આત્મામુજબ આ
કશ્ચુરસચુકત પુસ્તક રચીને આલમની હજૂર બહાર પાડ્યુંછે; તે
જોટલા માટે કે, લોકોમાં આવા ભયંકર જનાવની ખરેખર લાગણી
થવાથી દરેકના દિલમાં ઘ્યાના અંકુરોનો સંપૂર્ણ જમાવ થાય, ને તે-
થી તમ્મમ દેશીઓ એક ખીજના દુઃખમાં ભાગ લઈ પરસ્પર મ-
દદ કરીને ધૃશ્વરના આશીર્વાદને પાત્ર થવાને યોગ્ય થઈ શકે. સ્ટીમર
વીજળીના સંબંધમાં સરકારે નીમેલી મરીનકોર્ટે છેવટનો અભિપ્રા-
ય આપેલોછે; ને તે સ્ટીમરને જલવાસી થએલી જણાવીછે; જોટલે
હવે એ સ્ટીમરની પાયમાલી વિશે વધારે શક રહ્યો નથી એમ
અનુમાન કરવાને બની આવેછે.

વીજળી વિલાપ.

ગીતિ.

સમય સદા યહુ રંગી, છાંય સમયની ક્ષણ ક્ષણ ફરવાની;
સમય કરે છે હાની, સમય કરે છે સુખદ સમાધાની.

અનન્યરા.

ખુરી યાદ રહી ગઇ તારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી—ટેક.
તારેં નામ પડ્યું વૈતરણી, તેં ધ્રુમવી દીધી ધરણી;
એ વાત ન જાય વિસારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. ખુરી.
તેં વસ્ત્ર ધરાવ્યા શોકી, તેં આશ લોકની રોકી;
શું ભાર જીવ્યો નહીં ભારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. ખુરી.
તું આખર નારી જાતી, તેં રાખી પેટમાં કાતી;
હા ! નહીં સાચવી ચારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. ખુરી.
તું દયાહીન થઈ દોડી, તેં સજ્જડ પ્રીતી છોડી;
શું ખત્રક બનાવી ખારી તેં જખમ લગાવ્યો કારી. ખુરી.
તેં પ્હાડ ઉપરથી દોળ્યા, તેં બરદરિયામાં રોળ્યા;
આ કેવી હાય ! ખુવારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. ખુરી.
તારેં નામજ છેક અકારેં, કર્યું વીજ છતાં અંધારેં;
શું ઉલટ ગતિ નિરધારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. ખુરી.
તું હશે જનમથી કપટી, તું લાલચમાંહે લપટી;

ગઈ હજારની હુશિઆરી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. યુરી.
 તેં અધવચમાં ઝાંકાવ્યું, તેં ખીજ ઝેરનું વાવ્યું;
 હા! એક ન જાત ઉગારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. યુરી.
 તેં ખોઈ બધી મજબૂતી, તું પાણીમાં જઈ સૂતી;
 હા! લાજ ન લેશ વધારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. યુરી.
 તું હતી નહીં કંઈ એખી, શું શોર મચાવ્યો ગેખી!
 એ ચાલ નહીં તુજ સારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. યુરી.
 તેં કર્યું અચાનક કેવું! હા! કોઈ કરે નહીં એવું;
 શું રચી દગાની ધારી! તેં જખમ લગાવ્યો કારી. યુરી.
 તેં કરી તનધનની હાની, રે! મળી ન એક નિશાની;
 શું આવી બેદરકારી! તેં જખમ લગાવ્યો કારી. યુરી.
 તેં ભલપણ તારૂં ખોયું, નહિ સંકટ પરનું બેયું;
 થઈ નફ્ટ ન વ્યથા વિચારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. યુરી.
 તેં હાય! કરી શિરબેરી, તેં તોડી જીવનની દોરી;
 હા! એક ન સરત સુધારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. યુરી.
 તેં દરેકનું જર લીધું, પણ ફળ નહિ તેનું દીધું;
 હા! અવળી રીત ઉતારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. યુરી.
 દઈ નિર્દોષિને ફાંસી, તેં પ્રસરાવી તુજ ફાંસી;
 તું ઠરૌ ધાત કરનારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. યુરી.
 તેં જીલગી જાળ બિછાવી, બડને પણ ભૂલ કરાવી;
 કંપે તનુ નામ ઉચારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. યુરી.
 તું પડી વમળમાં દેહલી, તારૂં કોઈ રહ્યું નહિ બેલી;
 તને જડી ન એકે ખારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. યુરી,

સખિ સાવિત્રી નીરાએ, તને ખોળિ બહુજ ઉપાયે;
 પણ હેવટ જાને હારી, તેં જખમ લગાવ્યો કારી. ખુરી,
 તારી યદ્ય શું હાલ હવાલી તેનો ખ્યાલ થાયછે ખાલી;
 તારી મળી ન પમડી ન્યારી તેં જખમ લગાવ્યો કારી. ખુરી.

સલિત.

જનમ તેં કર્યો વ્યર્થ વીજળી, જળની સાથ તું કેમ રે! મળી;
 ધરિત એ નહીં વેગ શું કર્યો, હરખ વીજળી હાય! તેં હર્યો!
 ટળવળી બધાં હાં મુઆ હશે! અરર જીવની શી ગતી થશે!
 સદા વિનાશનો શું અરે! કર્યો! હરખ વીજળી હાય! તેં હર્યો!
 જીવ હનરને તેં કર્યો ફના, કરિ શકાય ના લેશ કલ્પના;
 ઉર વિષે અરે! વાંક શું ધર્યો, હરખ વીજળી હાય! તેં હર્યો!
 પવન મેઘનું જોર શું નડ્યું! દુખદ વાદળું ક્યાંથીરે! પડ્યું;
 તક મળી નહીં અર્થ ના સચ્ચે, હરખ વીજળી હાય! તેં હર્યો!
 પટ મુઠ્ઠપણે સાગટાં ગયા, દિલવસી નહીં દેવને દયા;
 વિકટ જાળથી એક ના તર્યો! હરખ વીજળી હાય! તેં હર્યો!
 શ્રમ ખત્રાસીતો રે! થયો વૃથા, ખમિ શકાય શું તારી આ વ્યથા;
 અજગ રોષ તેં આંખમાં બર્યો, હરખ વીજળી હાય! તેં હર્યો!
 વિષમ વેદના થાય લોકને, સહન થાય શું કાળ-શોકને!
 જીવતણો જયો કેદમાં પુર્યો, હરખ વીજળી હાય! તેં હર્યો!
 ધન ફરી મળે દેહ ના મળે, અધિક મૂલ્ય એ કાણુ રે! કળે;
 જીવનમતો ઝરે ક્યાંથી આ ઝર્યો, હરખ વીજળી હાય! તેં હર્યો!
 કંઈય કાળજી કેમ રે! કર્યું! નશિય ચક્ર શું સર્વનું ફર્યું!
 ભરમ વાંક એ ભાવિતો ઠર્યો, હરખ વીજળી હાય! તેં હર્યો!

રાગ રામગ્રી.

માત પિતા તમે સાંભળો—એ ચાત્ર.

વિખરે પાચું તેં તો વીજળી, કીધો કાળો રે કેર;
 પેલા જનમનું વાળ્યું તેં, વાંકી ચાલથી વેર. વિખરે.
 શોકરૂપી સગડી તણો, સહ્યો તાપ ન જાય;
 કંપ છૂટે છે વિચારતાં, ભીતર ભડકો ન માય. વિખરે.
 માત પિતા વિના જાળકો, ઘરઘર ઝુરતાં જણાય;
 જાળ વિના રે! માખાપના, નીરે નેત્ર ભરાય. વિખરે.
 કંથ વિના રૂવે કામની, એથી શું ઉત્પાત!
 મરદ થયા રે! મેરી વિના, લખી પાણીમાં ધાત. વિખરે.
 જાંઘવ જાંચ જવા થકી, પાડે આંસુની ધાર;
 રનેહી સંભારે રનેહને, કરે જાહુજ પોકાર. વિખરે.
 થઇને નિરાશ સગાં જધાં, થાય દિવ દલગીર;
 આતુરતા મટી યોગની, ફાટયું આશનું ચીર. વિખરે.
 મોતવિના મરવું દર્યું, રહ્યા પરવશ પ્રાણ;
 કારી ફાવી નહીં કોઇની, કેવું એ રમખાણ! વિખરે.
 મ્હોડું સંકટ કચ્છદેશમાં, આવી પડયું રે અમાપ;
 દારકાંઠાં દુખ જહુ થયું, કરતાં લોક વિલાપ. વિખરે.
 નગરનેં જાકી રાખ્યું નહીં, લીધાં ઉત્તમવર્ણ;
 ધાવ કારી કેગ વિસરે, કીધાં પ્રાણના હણ. વિખરે.
 ક્ષમા કરોરે રાજ રંકછું—એ દખમાં.

કોપ આવો દૈવ કાં કર્યો, નહોતું ઘટતું આ કામજ;
 વસમો વખત વેઠ્યો જાય ના, હાર્યા હાગ તમામજ. કોપ.

વાની ઝડી ક્યાંથી કારમી, વણુરત ર્યો વરસાદજી !
 કાર્તકે નેગ કેવો બણ્યો, મહેનત ગઢ બરબાદજી. કોપ
 સંવત સૈકો ઓગણીશનો, પસ્તાળીશની સાલજી;
 કારતક શુદ્ધ શુક્રપંચમી, ચાલી થવા પાયમાલજી કોપ.
 ખેલું બંદર કર્યું માંડવી, ત્યાંથી દ્વારકાનું તીરજી;
 લગભગ ઉતારે હળર લઘ, આવી સાવ અંધીરજી. કોપ.
 પોરબંદર ધરી નહીં શકી, એવું અજીત તોફાનજી;
 દસરે મિનિટમાં ચાલી ગઢ, વેરાવળને નિશાનજી કોપ.
 આવી શકી ન વેરાવળે, ભારે મેઘનું નેરજી;
 મોઝની સાથ થાતો હશે, મહોટો પવનનો ઘોરજી. કોપ.
 પત્તો મળ્યો નહીં એ પછી, કહિયે સુણ્યું નેહ કાનજી;
 દૂગી હશે એ ખરાળીમાં, દાના કરે અતુગાનજી. કોપ.
 શિવ શિવ! આવું તે શું થયું, મિથ્યા ગયોરે પ્રયાસજી;
 ખાન પાન નીંદ તજી દધ, રાહ જોઇ એક માસજી કોપ.
 ઉતરી કલેજે કટાર આ, લાગી છે આરપારજી;
 વરયો હશે હાહાકાર શું! એનો થાયરે વિચારજી. કોપ.
 માત પિતા નિજ જાળને, જાળ, માતને તાતજી;
 પત્નિ પતિ-પતિ પત્નિને, બ્રાતને વળી બ્રાતજી. કોપ.
 બેન બાધ-ભાધ બેનને, સસરો સાસુ જમાતજી;
 સ્નેહી સ્નેહી-સગાંને સગાં, સગરે દિવસને રાતજી. કોપ.
 જીવ પડ્યા સૌરે જૂઝવા, મૃત્યુ એકજ દાગજી;
 પ્રાણ પરાણે ત્યાંયાં હશે, અથવા શું પરિણામજી. કોપ.
 એક ધડીમાં હળરનો, આવી ખૂટ્યો શું કાળજી;

એ છે અજયખી અંતરે, લીએ કોણરે ! સંભાળજી. કોપ.
 સાગર થઇ આમ શું કર્યું ! તારો મ્હોટી લાજજી;
 સાગર હોય તે છલકે નહીં, કેમ વણસાડ્યું કાજજી. કોપ.
 સાગર તારો રે શોભા મર્ઠ ! વળી ગયોરે વિશ્વાસજી;
 લેશ દિલાસો આપ્યો નહીં, આપ્યો નહીં અવકાશજી. કોપ.
 આફત આવી નથી સાંભળી, આતો અકળ બનાવજી;
 વરેરે વિમાણા આશાભર્યાં, ભાંગ્યા ભવકેરા નાવજી. કોપ.
 શું રે બન્યું શું નહીં બન્યું, વાળે કોણરે જવાબજી;
 આભ ઊંચે આવીને રહ્યો, નીચે છલકતું આખજી. કોપ.
 પાસ થવાજે ગયા હતા, હાય ! ક્યાં તે આળાદજી;
 નીરમાં વીર ડૂબી ગયા, મુણે કોણ કેની દાદજી. કોપ.
 વખત ગળ્યો નહીં વાતનો, એકાએક થયું આમજી;
 રણમાં ઝુઝી મુઆ હોત લો, રહેત જગતમાં નાગજી. કોપ.
 એક ખીજાંના મેલાપનો, તૂટ્યો હાય ! સંબંધજી;
 વિપત કેવી ! વિપરીત આ, આંખેથયા જીવ અંધજી. કોપ.
 ધરે તૂટ્યા શું મરોબના ! જેને એક રે આધારજી;
 વારસ કંઈ ધર નહીં રહ્યાં, તાળા દેવાણું દારજી. કોપ.
 આથી ખીજે આંસુપાત શો ! ડૂબ્યા દેશીએ દીનજી;
 કુદરતી કાળ પૂરો નડ્યો ! કીધાં જર-ગળહીનજી. કોપ.
 સૂકાની સાથ લીધું બળે, એવો બન્યો હાય ! જોગજી;
 એક હારે સહુના ગળ્યા, કેવા કરમના ભોગજી. કોપ.
 વીરથવાસીના તીર્યંતું, ફળ આવ્યું નહીં કામજી;
 બાળ કે અબળારે જાતના, દેવે ઝીલ્યા ન પ્રણામજી. કોપ.

ખુદાએ ખેર કરી નહીં, હરિએ પકડ્યા ન હાથજી;
બેળ પાડી હાય ! ભાવિયે, દૂખ્યા થઇ સૌ અનાથજી. કોપ.

પુત્રવિયોગી માઆપનો શોક.

આશાગોડી.

વેરીનું કામ ન કરીએ, વહાલા આવું વેરીનું કામ ન કરીએ—ટેક.
માત પિતાને વચમાં છોડી, મારગમાં નહીં મરીએ. વહાલા.
જળવાટે અમે જતાં ન વાચો, આંખે પાણી હવે ભરીએ. વહાલા.
કાંટિ ઉપાયો કામ ન આવે, એ ધા ક્રમ વિસરીએ. વહાલા.
જન્મ અકારથ તે તન કીધો, કામ વિના ક્યાં કરીએ. વહાલા.
રમની સામે પુત્ર શું તારું, જોર ન ચાલ્યું જરીએ. વહાલા.

માઆપના વિયોગથી બાળકાને થએલો અકસેસા.

ખલકનારે ખુદા ખાવીંદ—એ રાહ.

અમારે ક્યાં રહ્યું જતું ! અમારે શું હવે ખાતું ! ટેક.

વિના આધાર શું લેવું ! વિના માઆપ શું દેવું !

અમારે શું રહ્યું રેવું ! અરેરે બેસીને જોવું !

રમીશું ક્યાં ! બમીશું ક્યાં ! ભણીશું ક્યાં ! જમીશું ક્યાં !

પરાયાને ગમીશું કાં ? પરાયા વેણુ ખમીશું હાં !

ગયું સાથે ! ગયું સાથે ! નહીં હાથે ! નહીં હાથે !

નાથવિયોગી સ્ત્રીના વિલાપ.

માઠ.

આશા આપી મારા નાથરે, આવી ન કીજે ધાત—ટેક.

આતું જાણ્યું હોત કંથડા, તો તો ન જવા દેત ;

લાજ મૂકી આડી ફરી હું, પલ્લો પકડી લેત ર. આવી.

વાએ દેવાયાં જારણાં, એનો શું રે ઉપાય;
 છાંય કૂવાની કૂવામહીં, સર્વે હાયા સમાયરે. આવી
 તું આધારે હું હતીરે, બાળા જોળનવેશ;
 એક ન કાગ સૂઝે નવું, પામું ખેદ હમ્મેશરે. આવી.
 ભૂલી પડી હું ભાગનીરે, કંપું જેવી કેળ;
 પાણી પડે પંખી પાંપણેરે, દૈવ કેવો આ મેળરે. આવી.

આધવજી સંદેશી કહેજો શ્યામને—એ રાગ.

નહોતું ઘટતું દુખ આવું દેવું તને,
 ભૂલ કરાવી તેં મુજને ભરથાર જો;
 વછવો પાડ્યો વહાલ તજી તેં વાલગા,
 તૂટ્યો મારા બવનો નવસર હાર જો. નહોતું.
 હાયા! ખર્ચો તારો રે મારા નેણનો,
 આંખ છતાં હું હવે થઈ છું અંધજો;
 દૈવે ખારો દેખાડ્યો સંસારને,
 ખૂણે ધાલી કર્યો જારણાં અંધજો. નહોતું.
 પેલા જનમની પૂરી હું પાપી ઠરી,
 નહીં તો આવું સંકટ ક્યાંથી થાયજો;
 જંગલ જેવું જગત મને લાગે બધું,
 અતિશે માફે અંતર આ અકળાયજો. નહોતું.
 ચારે નેણ મળ્યા નહીં ભેગા નાવલા,
 બેસી રહેવું દઈ કરમને દોષજો;
 હાયા! હાથ મુજ આમેં બે હેઠા પડ્યા,
 કેમ વિસાડે જનમ સુધીનો શાપજો. નહોતું

પિયુને તળવનાર વેરી અલંકાર—એ રાગમાં.

એકાએક ક્યાં અણેપ થયા ભરથાર;

સાથે મને લીધાવિના શું છોડ્યો સંસાર!

કાળરૂપી લૂંટારે શું લૂંટી રે લીધા,

હાય! આત્મા હાનિ કોને તમારા કીધા.

એકાએક.

ઘોર અંધકારે એવો ઘેરો શું ધાલ્યો;

શું પછાડવાને સામો વાયરો ચાલ્યો.

એકાએક.

અચાનક આવી ક્યાંથી કાળની ઝડી!

પીયુ આવી વેળા ક્યાંથી માથે રે પડી?

એકાએક.

શબ્દગારો કોનીપાસે હું હવે પહોંચું!

આંખમાંથી આંસુ શોકે હાયરે ઝેરું.

એકાએક.

કૂવામાં ઉતારી શીર વાઢી રે લીધું;

કોઈ કરે નહીં એવું પીયુ તેં કીધું.

એકાએક.

જમ્યા રમ્યા વિના હાય! પાણીમાં શમ્યા!

પ્રાણપરાણે કાઢ્યાનાં દુઃખડા ખમ્યા.

એકાએક.

આતુર અણુધાર્યું ક્યાંથી હાયરે થયું!

ગયું પીયુ સાથ મારું સર્વ રે! ગયું.

એકાએક.

સ્તીમરમાં થયેલા સંવાદનો કલ્પતિ ચિતાર.

ગોપીચંદ લડકા બાદલ બરસેરે—એ રાગમાં.

||કો||—શું હવે થવાનું, નથી ખબર પડતીરે પ્યારા પ્રાણની—ટેક.

કંપિત કાયા થાય અમારી, હો! કપ્તાન ઉગાર;

પોરબંદરે લઇને પાછા, અમને બાઈ ઉતાર.

રે શું.

કપ્તાન.—નહિ ગભરાવો અગતે લોકો, લીઓ ખુદાનું નામ;

ગડબડ થાતાં ગમ નથી પડતી, બોલો નહીં મુદામ.

રે સૌ ઠીક થવાનું, ખુદા ખલકનો સહીસલામત રાખશે.

એક માણસ—લીઓ હરીનું નામ કહેછે, ખરેખરે કપ્તાન;

ભાઈ એન સૌ ધીરજ રાખો, બનો નહીં બેભાન. રે શુ

એક શેઠ—ઘરની ઘરવખરી હું મારી, આપી દઉં કપ્તાન;

જો મુજને તું ઉગાર આજે, તો માનું એહેશાન. રે શુ

કપ્તાન—હું નહીં સમજું પૈસો પ્યારો, સમજું પ્યારી લાજ;

બને એટલું કામ બળતું, પાડો બંધ અવાજ. રે સૌ

એક સ્ત્રી—રોમાં વ્હાલા બચ્ચા મારા, ઉગારશે બગવાન;

ત્રાસ વધૂટે એવું નજરે. હું દેખું તોફાન. રે શુ

એક ભાટીઓ દોસ્તા હવે શું થશે આપણું, હાયા જવાની જન

અમુલ્ય આ દુનિયામાં બીજું, ન મળે પ્રાણ સમાન. રે શુ

એક જ્ઞાની—જુઓ કરેછે મ્હેનત કેવી ! બધાં ખલાસી લોક;

હરિ ઈચ્છા બળવાન જગતમાં, કરશે નહિ કોઈ શોક. રે શુ

એક બુઢો—પાણી પી ઘર કેમ પૂછીએ, એતો અવળી રીત;

જોગ મેળવ્યો કાળ કરાજે, વાંકા કર્મ ખચીત. રે શુ

કપ્તાન—શા માટે સૌ શોર કરો છો, એસો તમારે હામ;

અમને ના હિમ્મત નહિ કરશો, લીઓ દેવનું નામ. રે સૌ

એક વેપારી—હાયા કટારી સોનાની પણ, નહીં નહીં પેટ મરાય;

હાયા પરાણે આજ બીકથી, જન અમારી જાય. રે શુ

રે શું થાય હેકારો, નથી ખચર પડતી રે તારી વાતની.

એક બાળક—ઓ! માડી તું કેમ રૂવે છે, શું કારણ સમજાવ:

ભૂખ લાગી છે મને હવે તો, ખાવાતું કંઈ લાવ.

માળા માતા—એટા મારા જ નાંખી તું, પછી ખાણું હું દષ્ટશ;
હાયા! નોધારા કયાં નશીએ, કરવી કોને રીશ. રે શું.

એક જીવાનીઓ—કેમ ઉતાર્યા નહીં પોરમાં, દે કપ્તાન જવાળ;
નહીં તો હમણા ઘાત કરું છું, પીધો હતો શરાબ. રે શું.

કપ્તાન—નહિ કર ગુસ્સો ખેસ જગાએ, હતી ઝડીની ચોટ;
ચાવ પછી શું જવાળ દે તું, ટકી શકી નહીં ચોટ. રે સા.

એક રોકોલર—ડીવર સર આ લાસ્ટ વખતની, શા કામની નોટ;
નોટસુધાં દરિયામાં પડતું, છે ભરતી નહિ ચોટ. રે શું.

એક રોગી—દુખદાયક આ દેખાવ જોતાં, મન મારું ગભરાય;
શરીર કપે શીર ફરેછે, શું પરિણામ જણાય. રે શું.

એક નાગર—પગ રસ્તે જો ગયા હોતતો, આગ ન ઉઘટું થાત;
વિનાશકાળે વિપરીત યુદ્ધિ, ગિથ્યા આંસુપાત—રે શું.

એક બ્રાહ્મણ—હું બ્રાહ્મણ છું જનોઝળધી, માથું પ્રભુની પાસ;
એક પ્રાણી પણ મુજ ખટકરમે, કરો ન દરિયે વાસ—રે શું.

કો—પુણ્ય આપીએ અમે અગાર, હે! જગદીશ ખચાવ;
નથી પેટમાં પાપ લગારે, એકજવાર નિભાવ—રે શું.

હુસ્તાની—કહાં ગાંડવી કહાં દારકા, કહાં સિંધકો દેશ;
ભેલી હુવે સળ કહાં કહાંકે, કહાં નગરકો ખેશ—

રે યે હોતે વાલી; ગિટે નહીં મરજીરે ખુઃ મુલેકકી.

ક સૈયદ—અજળ ખુદાને ખોદ્ ક્રિયાહે, સળકી ઉડ ગઇ સાન;
હુમે આગમેં યે દિલદોલત, લિખ્યો લેખ ધનશાન—રે યે.

ક ખલાસી—ઝડી વધી તોફાન વધ્યું આ, છેજ તમામ ઉદાસ;

(૧૬)

કિસ્મત-હિમ્મત લડાઈ બેની, ત્રીમને નહિ ત્રાસ—રે શું.
લોકો—હાયા કડાકો થયો ગજળ શો! શું પાણી પછડાય;
 લોઢ ઉછગતા સમુદ્રમાંહે, નહિ એ જોષ શકાય—રે શું.
કપ્તાન—લોક સગાંતો નથી બરસો, નથી હવે કંઈ હામ;
 દિવે દેવને યાદ કરી લો, છેલ્લી કરો સલામ—

શિખરિણી.

આરેરે આને શો, જીલ્લમ પળમાંહે થઈ ગયો;
 આરેરે સૌનો શું, ગજળ! શિવ! જીજ્ઞે ભવ થયો!
 આરે એ ઘાટ કારી, મન થકિ ન જશે લવ સહો!
 હજરોની હાણી, હર હર! ન એકે જીવ રહ્યો!

ભેરવીની ગજલ.

ન જોયો તારો વાવટો, તું વિખાણી વીજળી;
 ન સીટ કોઈએ સાંભળી, ન રહાયતા મળી.   ન જોયો.
 પાપ પેલા જન્મના, શું એવાં હશે!
 મધ સર્વ તારી નામના, તને સાગરે ગળી.   ન જોયો.
 કોઈ બુશર બેંગાલમાં, કોઈ કહે બેટમાં;
 એમ ચાલી વાણી લોકની, તું નોય ના કળી.   ન જોયો.

મરશિયા આસામણી.

હાય હાયરે, વીજળીએ વાસ જળે કયો,
 એને કુદરતી કાળ આડો કયો રે.   હાય.
 શું કોપ કયો કળિકાળે, કે શું પુણ્ય મયું પાતાળે;
 ચડીસ્ટીમર મ્હોટે જીઆળે રે.   હાય.

હાય! આશા દેખાડી ખોટી, ચિત્ત રહ્યું દિવસરાત ચ્હોટી;
 અંતે હાથ ન લાગી લંગોટીરે. હાય.
 ગયાં બાળ ગુલાબી રંગી, રાગા રૂપાળીને ગૌરઅંગી;
 થયા નરો પાણીના સંગીરે. હાય.
 ધણા કર્યો સૂના ધરખારો, હાથ આવ્યો ન એક કિનારો;
 જમે ઝેર કર્યો જન્મારોરે. હાય.
 મચ્છગળે ખુંચે જમ કાંટો, પાણી રેલે વળ્યો એમ આંટો;
 પાડ્યો પ્રાણીના દેહનો વાંટોરે. હાય.
 બાર્યુ ચારે બાબુએ પાણી, જ્યાં પડે ત્યાં પ્રાણની હાણી;
 દૈવે દયા ન કોઈની આણીરે. હાય.
 કૂરથઈ દૈવે દંડ દીધો, એકીવારે સંહાર આ કીધો;
 બહાણાજીવને છીનવી લીધોરે. હાય.
 જે તારોને તીર કરનારી, તે સાથે લઇને સંસારી;
 અરે! ડૂબી જાતે હામ હારીરે. હાય.
 કર્યો હશે ઈલાજ કષ્ટાને, એમાં સંદેહ કરિયે શાને;
 થનાકાળ થયું હરખહાનેરે. હાય.

ઉપદેશ.

આશાગોડી.

એક સમે રહ્યું જાવું, જગતમાંથી એક સમે રહ્યું જાવું. ટેક.
 સુખદુખ વારાફરતી છાંયા, શું હસવું અંકળાવું. જગત.
 અંતે આ છે કાચી કાયા, શું રોવું શું ગાવું. જગત.
 રંક રાયનો એક કિનારો, શું ખોવું ને કમાવું. જગત.

માની ગાયા મનહર મિત્રો, શું બ્રગમાં બરમાવું.	જગત.
ફેલશીતુરે ખેલ ખેલીને, ફેકટ શું ફુલાવું.	જગત.
ખુબસુરતીનો ખ્યાલ કરી શું, લંપટ થઈ લલચાવું.	જગત.
વસ્ત્રાભૂષણ દેખી નવીના, રે ! શું મોહિત થાવું.	જગત.
પરમારથમાં પ્રીતી ધરતાં, કેમ મુખે કરમાવું.	જગત.
હાથમહી હરિ હોરો લેતાં, શા માટે શરમાવું.	જગત.

સાગરને અરજ.

ગીતિ.

હે ! રત્નાકર સાચા, દેવ થઈ શું કરે કામ આવું;
 નથી યોગ્ય એ થાતું, રહ્યું પછી ક્યાં ગરીબને જીવું.
 તું જળ પાર ઉતારી, નવા દેશની ભેટ કરાવેછે;
 એક દેશની ચીજો, અન્ય સ્થળે તું પળમાં લાવેછે.
 એ ઉપકાર વિશેષે, બદલો એનો કાણુ શકે વાળી;
 સાગર સર્વ કહીને, નાગ રટેછે લોકો સંભાળી.
 એમ છતાં મરજદા, દયાનિધિ તેં શામાટે છોડી !
 ક્ષમા કરીને દોષો, જેમ પ્રીતિ છે તેમ રાખ બેડી.

મેઘને અરજ.

હવું પરસવું બ્યારે, નહિ વરસ્યો તું સમે મેઘ રાજ;
 વૃથા કાર્તકે વરસી, બલા તજી શું તેં તારી માજ.
 તું છે વસુધાસ્વામી, તું આધારે જગત બધું જીવે;
 રહે ન જયમ અંધારં, મહાન ખંડમાં પ્રકાશતે દીવે.
 કરિશ નહિ ફરી આવું, નમ્રભાવથી નિત્ય એજ માગું;
 સર્વ સ્થળે કર શાન્તિ, કરજેડી હું પામ તને લાગું.

પવનને અરજ.

તારા પવન પ્રતાપી, પળે પળે તું ઠ્યો પ્રાણદાતા;
 જો તું જ્યાં ત્યાં વ્યાપી, છે તારાથી સદાય સુખશાતા.
 ર કરીને ઝાઝું, અસુખ લોકમાં શાને ઉપગવ્યું !
 યું થવાતું બાવી, હવે ન કરવું ફરી આમ કાવ્યું.

ધશ્વર સ્તુતિ.

રાગ કટ્યાણ.

પવિત્ર શ્રી પતિ, કૃષ્ણ કરો અતી;
 જુગત્ત હસ્ત જોડી સૌ, કરે છે વીનતી. ટેક.
 પ્રભુતા તારી ઘટઘટ વ્યાપી, તું છે દીનદયાળ;
 પાળકરૂપ પરેશ પ્રતાપી, સદૈવ લે સંભાળ. પવિત્ર.
 પિતા અમારો તું છે પ્રેમી, અમે બાળ અમાન;
 ઘટે ન કરવું કામ કદાપી, આવું કૃપાનિધાન. પવિત્ર.
 તુજ વિશ્વાસે મનુષ્ય સર્વે, જળનો કરે પ્રવાસ;
 આમ થશે તો જતાં અટકશે, વિદેશમાં તુજ દાસ. પવિત્ર.
 સુખ સાર સૌ જાય વિદેશે, સાવર બેસી નાથ;
 અંતરમાં સમજીને તારો, પ્રભુ કૃષ્ણાળ સ્વભાવ. પવિત્ર.
 પવન મેઘ સાગરતું પાણી, રહે નિયમમાં નાથ;
 કૃપા કરી કર પરમ યોજના, કર રક્ષણ રહિં સાથ. પવિત્ર.
 અસ્તોદ્યના નિયમ પ્રમાણે, દેશ થયોછે દીન;
 તેમાં આવા અસહ્ય બનાવે, સાવ થવાના હીન. પવિત્ર.
 કિટિકા સામે રોષ કરી શું, મિથ્યા કટક અદાવ;

દોષ યાજના ક્ષમા કરી તું, સુખ શાન્તિ પ્રસરાવ. પવિત્ર.

આશાગોડી.

સદ્ય સગજ મન ફાની, જગતકોં સદ્ય સગજ મન ફાની. ટેક.
સતસંગત સતશાસ્ત્ર સગાગમ, કરીકે બનતું ધ્યાની;
દૃષ્ય પદારથ દેખ બિચારી, માયા મનકી માની. જગત. ૧
રાવન આદિ રાગ ચલ ગયે, નેક ન રહી નિશાની;
કૌરવ પાંડવકી કહા કહિયે, બારી હુવે મસાની. જગત. ૨
રામચંદ્રકે રાજપાટકી, જો ઘડિ મુનિ ઠહરાની;
રવિ પ્રગટે બન બાસ સિધારે, રંચ ન બાત પિછાની. જગત. ૩
માયા લાખ કરોરી જોરી, ધર પેટી બિચ દાની;
કાલ અચાનક દિયો અપેટો, ગાયા ભઈ બિરાની. જગત. ૪
કર ચિરાક ગ્યાની બની ઘટમેં, અનુભવ કર અગ્યાની;
દાસ ભગો જો અવસર ચૂક્યો, જાય પરેગો ખાની. જગત. ૫

દો દિનકા જગ રહેના, તુગારા દો દિનકા જગ રહેના ટેક.
મનુષ્ય જનમ મહા મૂઢ્ય પદારથ, રાસ્ત રાહ ચિત દેના. તું
સતસંગત સતશાસ્ત્ર શ્રવન કર, ક્યા ઉન્કાંહે કહેના તું
જેવરીસેં જ્યું સાપ નિકાચોં, ત્યું તત્વ તપાસી લેના. તું
છિન પલ આયુષ્ય જાત અહોનિશ, દેખ ઉધારી નેના. તું
દાસ ભગો સગ દૃષ્ય પદારથ, મૃગજલ સમજો સેના. તું

સમાપ્ત.

આ ગાયનરૂપ ન્હાતું વીજળીવિલાપ નામનું પુસ્તક

લખેલે ઠેકાણેથી ગણી શકશે.

નીચે

—o—

મુખ્યમાં—પંડિત જેઠારામ મુકુંદજીની દુકાનેથી કાલ્યાણદેવ
ભાવનગરમાં—પુરુષોત્તમ ગીતાભાષાની કંપની. ડે. વસ્તેજીને દેરાડ.
કચ્છ માંડવીમાં—ત્યાંના બુકસેલરો પાસેથી. રવાળે.

મુંદ્રામાં—વૈદરાજ ટોકરસી જેરામ પાસેથી.

દ્વારિકામાં—મોદી મેઘજી યુગળી પાસેથી.

બેટમાં—અધિકારીજીના મેતા યુગળી ગોરધન પાસેથી.

રાજકોટમાં—શાહ લક્ષ્મીચંદ કિત્તમચંદની દુકાનેથી—પરાગ.

જૂનાગઢમાં—બુકસેલર ગોવિંદજી ન્હાનજી. ડે. છાંયા બખ્તી.

પોરબંદરમાં—શાસ્ત્રીજી હરીહર કાલીદાસ પાસેથી.

વેરાવળમાં—ત્યાંના બુકસેલરો પાસેથી.

નવાનગરમાં—કર્તાની પાસેથી અથવા રા. ભગવાનજી રામજી કે
પાસેથી.

જથ્થાગ્રાંથ ખરીદ કરનારને સસ્તે ભાવે ગળશે.

—o—

